

PROBLEMATICA ORGANIZĂRII ȘI FUNCȚIONĂRII SECȚIEI DE CONSERVARE-RESTAURARE A MUZEULUI JUDEȚEAN DE ISTORIE BRAȘOV ÎN RAPORT CU STAREA DE CONSERVARE A COLECȚIILOR

Muzeul Județean de Istorie Brașov este deținătorul unui număr însemnat de obiecte de o mare valoare istorică, tehnică și artistică.

Păstrarea acestui patrimoniu deosebit de prețios constituie una din rațiunile importante de existență a muzeului. Valorile culturale muzeale, diferite ca structură, compoziție și tehnologie folosită la crearea lor, au fost și sunt supuse unor procese de îmbătrânire, uneori în forme accelerate, determinate de acțiunea factorilor ambiantali conjugată cu uzura lor funcțională. Se impune deci existența în muzeu a unui sector care să asigure protejarea și conservarea pieselor, iar acolo unde apar alterări cu modificări în starea lor generală – restaurarea.

Analizând colecțiile deținute de Muzeul Județean de Istorie Brașov prin prisma problemelor de conservare și restaurare pe care le prezintă, constatăm că ele sunt alcătuite din elemente individuale cu particularități proprii, care trebuie cunoscute detaliat, independent sau în interferența cu factorii care și-au pus amprenta asupra lor.

Pentru a avea o imagine succintă a problemelor de conservare-restaurare pe care le întâlnim la patrimoniul Muzeului Județean de Istorie Brașov este necesară o analiză a colecțiilor componente ale acestuia, având drept criteriu prioritar structura materială a obiectelor. Nu trebuie pierdută din vedere nici încadrarea concomitentă a pieselor în colecțiile constituite după criterii istorice, cunoscându-se faptul că starea de conservare a pieselor depinde și de originea, vechimea și funcționalitatea piesei în timp. Aceste particularități diferă de la o perioadă istorică la alta.

Tinând seama de criteriul istoric în constituirea colecțiilor și de natura materialelor din care sunt alcătuite piesele, structura patrimoniului Muzeului Județean de Istorie Brașov se prezintă astfel:

Nr. crt.	Material	Număr de piese (din care necesar de restaurare)				Total	Obs.
		Istorie veche	Istorie medie	Istorie modernă	Biblioteca		
1	Silex	2304/0				2304/0	
2	Marmură		2/0	4/0		6/0	
3	Ardezie		51/5			51/5	
4	Calcare		5/0			5/0	
5	Ceramică (piese întregite)	692/0	91/10	21/5		804/15	
6	Ceramică (fragmente)	75650/x				76650/x	
7	Porțelan		27/2	17/3		44/5	
8	Faianță		17/0	16/2		33/2	
9	Sticlă		37/0	43/0		80/0	
10	Ipsos		4/0			4/0	
11	Metal și aliaje metalice	1079/800	1866/1400	293/150		3238/2350	
12	Lemn		432/125	128/60		560/185	
13	Os	2712/125	4/0	4/0		2720/125	
14	Corn		20/0			20/0	
15	Piele		36/30	16/16		52/46	
16	Chihlimbar		5/0			5/0	
17	Sidef		1/0	1/0		2/0	
18	Ebonită			1/0		1/0	
19	Material plastic			191/0		191/0	
20	Numismatică					18240/575	
21	Lepidoptere					8160/0	Științele naturii
22	Flori de mină					232/0	Științele naturii
23	Hârtie - stampă - hartă - carte veche - periodice - carte curentă			5/0	30/20 124/85 630/150 4270/1000 15376/100	35/20 124/85 630/150 4270/1000 15376/100	
24	Textile		71/71	185/50		256/121	
	TOTAL	82257/ 925	2669/ 1643	925/ 286	20430/ 1335	133093/4784	

Aproximativ 60% din colecțiile de istorie veche, medie și modernă sunt etalate în expozițiile permanente de la Casa Sfatului, Bastionul Țesătorilor și Turnul Negru restul fiind depozitate în spațiile special amenajate la sediul administrativ al muzeului (la demisol arheologia și la etajul 1 istoria medie, modernă, numismatică, științele naturii și biblioteca).

Starea de conservare a pieselor muzeale este o rezultată a interacțiunii factorilor interni (structurali, specifici fiecărei piese) și a celor externi, care au acționat asupra acestora de la crearea lor până în prezent (funcționalitățile îndeplinite, agresanții fizico-metalici, fizico-chimici și de microclimat). Analizând din această perspectivă colecțiile Muzeului Județean de Istorie Brașov constatăm că piesele lor componente au îndeplinit în general funcții utilitare care au determinat un grad mai mult sau mai puțin avansat de uzură funcțională. Scoase din uz, ele au fost păstrate în timp în condiții extrem de diferite, de cele mai multe ori improprii. Pe diferite căi, legate de tipologia funcțională și de vechimea pieselor, ele au ajuns în colecțiile de muzeu. Chiar în condiții de muzeu, cele mai multe dintre piese nu au beneficiat de un tratament adecvat din diverse motive: necunoaștere, lipsa de spațiu adecvat, evenimente istorice agresante chiar și asupra bunurilor muzeale (războaie, schimbări de regim social și politic) sau, de cele mai multe ori, lipsa de fonduri, dotări și personal calificat. Pieseile Muzeului Județean de Istorie Brașov poartă în ele, în măsură mai mica sau mai mare, amprenta timpului istoric cu tot ce înseamnă el.

Deteriorările cel mai frecvent întâlnite la piesele din colecțiile Muzeului Județean de Istorie Brașov sunt:

1. degradări evolutive – afectează structura intrinsecă a materialelor și a elementelor componente ale obiectelor.

- a. coroziune activă întâlnită la circa 75% din piesele de metal, dominant la piesele din fier sau aliaje ale acestuia;
- b. pierderea unității pieselor întâlnită la circa 15% din piesele de hârtie, lemn, metal, ceramică.

2. modificări morfologice de natură fizico-mecanică – afectează estetic sau funcțional piesa, putându-se transforma în degradări evolutive.

- a. uzura funcțională la circa 85% din piese;
- b. îmbătrânirea, pierderea rezistenței materialului și deformarea obiectelor – prezente la circa 50% din piesele de lemn, textile, hârtie, piele, pergament;
- c. deformări, fisuri, știrbituri, desprinderi de material, depuneri de săruri, completări neadecvate la circa 40% din piesele de ceramică, lemn, metal, hârtie;
- d. depozite de praf și murdărie ancrasată existente la circa 50% din piesele din ceramică arheologică, metal, textile, carte.

Istoria și evoluția muzeelor din Brașov se reflectă și în istoria și evoluția preocupărilor de conservare-restaurare a patrimoniului acestora, precum și în

materializarea mai mult sau mai puțin fericită a acestor preocupări. De la depozite improprii ca volum și condiții de păstrare existente pe parcursul a 60 de ani, în prezent muzeele din Brașov beneficiază de spații de depozitare salubre, cu condiții de microclimat în limite admisibile, fără a atinge optimul, respectiv instalații de climatizare.

Muzeul Judetean de Istorie Brașov asigură starea de sănătate a pieselor din colecții prin **secția de conservare și restaurare a patrimoniului**.

Sectorul de conservare gestionează piesele din colecții, urmărește condițiile de microclimat din spațiile muzeului, starea de conservare a pieselor, etalarea și depozitarea corectă, întreținerea spațiilor muzeale și a pieselor și orice alte activități strâns legate de păstrarea, folosirea și manipularea corectă a pieselor. Spațiile în care își desfășoară activitatea sectorul de conservare sunt expozițiile permanente depozitele și laboratorul de conservare.

Expozițiile permanente asigură un microclimat salubru, fără variații mari de temperatură și umiditate. Umiditatea relativă a aerului se înscrie în general până la limita maximum permisă, rămânând de rezolvat situațiile în care ea atinge cote prea mici pentru obiectele din materiale organice. Excepție face Turnul Negru, unde microclimatul din interior reflectă la cote mai mici condițiile de climă din exterior.

Depozitele, situate în sediul administrativ al muzeului sunt salubre, asigurând, cu intervenții adecvate, condiții de microclimat stabile, înscrise în parametrii permisi de normele de păstrare și conservare a bunurilor, cu aceeași excepție – limita minimă a UR.

Termoizolarea ferestrelor cu polistiren expandat a asigurat îmbunătățirea condițiilor de microclimat.

Suprafața și volumul spațiilor destinate depozitării asigură adăpostirea tuturor colecțiilor. Dezavantajoasă este împărțirea în încăperi mici, care nu permite folosirea la maximum a spațiului. Cu toate acestea, gândirea riguroasă a modului de repartizare a patrimoniului de care dispune muzeul poate asigura o depozitare a pieselor cât mai aproape de optim. Depozitele sunt dotate cu moduli executați din resurse proprii. Obiectele tridimensionale din colecțiile de istorie medie și modernă sunt protejate de huse din material textil sau în cutii. Piese arheologice sunt depozitate în cutii sau dulapuri cu sertare.

Muzeul dispune de un **laborator de conservare** cu o dotare care permite conservarea activă a pieselor, respectiv înlăturarea unor factori de suprafață ce pot distruge piesele, combaterea biodeteriorărilor sau tratarea preventivă cu substanțe conservante a unor categorii de piese care permit aceasta (piele, lemn, metal).

Personalul sectorului de conservare este reprezentat de cinci conservatori de colecție, care au în atribuții ansamblul de activități care să asigure conservarea patrimoniului cultural. Repartizarea gestiunilor și a atribuțiilor legate de acestea s-a făcut ținând seama de problemele specifice fiecărui tip de colecție și de problemele specifice funcționării fiecărui sector – expoziție sau depozit. Pregătirea conservatorilor a permis și permite în paralel rezolvarea problemelor de conservare pasivă – microclimat, depozitare, etalare, evidență gestionară, fișare etc. și a

celor de conservare activă a pieselor, conservare cu caracter preventiv care permite înlăturarea unor factori ce produc deteriorări (praf și murdărie ancrasată, depozite de diferite substanțe pe obiecte, biodegradări) sau tratarea cu substanțe conservante a pieselor.

Conservatorii selectează și propun pentru restaurare piesele a căror stare necesită o intervenție curativă, stabilind prioritățile în funcție de natura degradărilor.

Sectorul de restaurare. Starea de sănătate a pieselor din expozițiile permanente și temporare ale Muzeului Județean de Istorie Brașov este asigurată și de laboratoarele de restaurare. Ținând seama de specificul patrimoniului Muzeului Județean de Istorie Brașov și de categoriile de obiecte care solicită mai mult restaurarea, în muzeu funcționează un **laborator de restaurare carte și un laborator de restaurare metal – ceramică. În fiecare dintre acestea lucrează câte doi restauratori atestați.**

Activitatea din laboratoarele de restaurare rezolvă problemele pieselor care vor fi expuse, asigurând întregirea și restaurarea pieselor cermice selectate de muzeografi și a celor din metal care prezintă coroziune activă în evoluție.

Laboratorul de restaurare a obiectelor pe suport papetar rezolvă în limitele capacității piesele cu degradări evolutive, având prioritate cele solicitate pentru expoziții.

În ambele laboratoare sunt restaurate și piese care, deși nu sunt solicitate pentru un circuit expozițional apropiat, au o stare de conservare precară ce le pune în pericol existența.

Spațiul, dotările și condițiile de lucru din laboratorul de restaurare metal – ceramică au fost mult îmbunătățite începând cu anul 2000, când laboratorul a fost mutat de la Bastionul Țesătorilor la demisolul sediului administrativ.

La restaurare carte spațiul de lucru este insuficient, impunându-se o extindere a acestuia pentru a permite instalarea unor prese și pentru fluidizarea activității. Acest laborator are nevoie și de moduli de depozitare pentru materialul și piesele de restaurat.

Capacitatea reală de lucru a laboratoarelor de restaurare nu acoperă decât într-o mică măsură necesarul de restaurare. Ținând seama de starea patrimoniului, ar necesita restaurare un număr de cca. 1.500 de piese din metal sau cu componente din metal și un volum uriaș de material arheologic întregibil. Este suficient de văzut că numărul mediu de piese restaurate în aceste ateliere anual este de circa 100 (metal și ceramică de complexitate diferită). În aceste condiții este necesară o reanalizare a posibilităților de restaurare pe plan local, pentru completarea activității laboratorului propriu cu colaborarea laboratoarelor zonale în rezolvarea pieselor de patrimoniu cu degradări evolutive.

La laboratorul de restaurare obiecte pe suport papetar, media anuală de lucru rezultată din rapoarte este de două cărți vechi și circa 25 – 30 piese diferite (hărți, stampe, documente, ziare). Deci necesarul de restaurare nu poate fi acoperit, laboratoarele executând prioritățile expoziționale sau piesele cu degradări

evolutive grave. Și pentru acest domeniu se impune o orientare spre colaborarea cu laboratoarele zonale.

O problemă care rămâne doar parțial rezolvată în domeniul conservare – restaurare este cea a investigațiilor în laboratoarele de specialitate, mai ales pentru laboratorul de restaurare metal – ceramică.

Laboratorul de restaurare carte a colaborat pentru investigații cu laboratoarele de profil din București și Alba-Iulia. Se impune și o orientare a laboratorului de restaurare metal – ceramică pentru rezolvarea problemei investigațiilor la laboratoarele zonale de profil și colaborarea cu laboratoare locale de cercetări metalografice.

Propuneri pentru îmbunătățirea activității de conservare-restaurare în Muzeul Județean de Istorie Brașov

- Întocmirea sistematică a fișelor de conservare a pieselor din patrimoniul muzeului și urmărirea ritmică a evoluției stării de conservare a acestora/ trecerea la evidența computerizată a stării de conservare a pieselor.
- Dotarea cu aparatură de măsură și control și de reglare a microclimatului sălilor de expoziție, prioritar a celor în care sunt etalate obiecte din materiale organice.
- Verificarea periodică a stării de conservare a tuturor pieselor expuse și stabilirea necesarului de restaurare în ansamblu și a priorităților la restaurare.
- Îmbunătățirea sistemului de evidență a mișcării pieselor între diferitele sectoare ale muzeului / trecerea la evidența computerizată a mișcării pieselor, a intervențiilor suferite de acestea etc.
- Analiza detaliată a modului de asigurare a securității pieselor și întocmirea unui studiu sintetic care să motiveze oportunitatea instalării unor sisteme de protecție antifurt suplimentare celor existente, acolo unde patrimoniul o impune.
- Instalarea unui registru de evidență privind predarea-preluarea gestiunii din expozițiile permanente, care să permită un control mai eficient al modului de conservare și securitate a pieselor.
- Organizarea în cadrul bibliotecii a unei fototeci și clisoteci, arhive video, CD etc.
- Îmbunătățirea modului de etalare a pieselor din expoziții prin înlocuirea suportilor improvizati cu suportii adecvați din materiale neutre chimic.
- Instituirea de instruiți periodice cu personalul de pază și supraveghere privind normele de păstrare și conservare a patrimoniului, problemele PSI și de securitate a obiectelor.

- Termoizolarea cu polistiren expandat a ferestrelor de la sălile de expoziție în care se află obiecte din materiale organice.
- Continuarea amenajării depozitelor în conformitate cu proiectele întocmite de conservatorii de colecție.
- Organizarea unei încăperi de carantină pentru piesele nou intrate în colecții.
- Completarea dotărilor existente în laboratoare cu altele necesare în ordinea priorităților, conform listelor întocmite de specialiști.
- Extinderea laboratorului de restaurare carte.
- Asigurarea unui sistem de ventilare securizat în laboratorul de restaurare metal – ceramică pentru evacuarea noxelor și a prafului.
- Instituirea unei colaborări sistematice cu laboratoarele de investigații din centrele zonale de restaurare pentru asigurarea fundamentului științific al restaurării.
- Studiarea posibilităților de extindere a laboratorului în scopul acoperirii necesităților curente ale muzeului și pentru alte tehnici de restaurare – lemn, textile, legătură carte și chiar a înființării unui laborator zonal de restaurare.

The organization and the functioning of conservation-restoration department within the History Museum of Brasov in relation with the collections conservation status.

(Abstract)

The History Museum of Brasov owns an important number of works with a high historical, technical and artistical value. Maintaining this highly valuable patrimony is one of the main "raison d'être" of the museum.

The present paper analysis the collections conservation status looking mainly at the material structure of the objects, but also looking at the dating of the works within the various collections according to historical criteria.

The paper also presents the microenvironment and the exhibition system of the works in the permanent collection (Casa Sfatului, Bastionul Țesătorilor, Turnul Negru) and in the museum warehouses.

In order to perform the highly specialized operations of conservation and restoration the museum has three labs: conservation, paper restoration and metal&ceramics restoration. The museum specialists manage and perform the conservation and restoration on the works of the collection.

By looking at the conservation-restoration requirements against the real capacity of the museum labs, the present paper makes proposals to improve and increase the efficiency of the activity in this field.